

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор **Постоловський Руслан Михайлович**

5 грудня 2006 року

*За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської
академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політи-
чних наук, доцент, докторант Київського
національного університету будівництва і
архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри
політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

світової війни. В цілому діяльність президента Р.Шустера мала стабілізуючий вплив на політичну систему СР.

На президентських виборах у квітні 2004 р. перемогу здобув Іван Гаспарович, 53-річний юрист. І.Гаспарович – колишній член партії „Рух за демократичну Словаччину”, з якої вийшов лише в 2002 р. У другий тур виборів вийшов також його колишній політичний партнер по партії – В.Мечіар. Новий президент буде очолювати країну п’ять років.

Можна зробити висновок, що форма державного правління в СР в період 1993-2004 рр. еволюціонувала від парламентської до парламентарно-президентської. Це проявилось зокрема у зміні порядку вибору президента та його повноважень. Конституція СР наблизилась до традицій конституційного права країн Західної Європи (зокрема відсутність законодавчої ініціативи президента).

Цятко В.М.

ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ (ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 р.)

Причиною соціальної напруженості у Польщі восени 1923 року стала політика інфляції, яку проводив правоцентристський уряд на чолі з В.Вітосом. Проте до осені 1923 року в цілому промисловість країни продовжувала нарощувати виробництво продукції, але у листопаді почався спад. Ще у вересні 1923 року скоротився експорт польського кам’яного вугілля в Німеччину. Це стало причиною падіння видобутку вугілля в Польщі.

Внаслідок скорочення обсягу виробництва промислової продукції і експорту зменшилося надходження платежів у вигляді податків до державної скарбниці. Зростав бюджетний дефіцит, і уряд Вітоса вдався до друкування паперових грошових знаків. Кількість марок в обігу різко зросла, і

зростали швидко ціни на предмети широкого вжитку і продукти харчування.

Восени 1923 року ціни на продукти харчування уже повністю вийшли з-під контролю і різко пішли догори. Вони інколи зростали за один день удвічі. Так, у Вільно ціна одного фунта м’яса 5 листопада коштувала 75 тисяч марок, а наступного дня вона вже піднялася до 150 тисяч марок за фунт. У таких умовах підвіз продуктів до міст здійснювався в недостатньому об’ємі. Так, власті м. Вільно повідомляли у Варшаву, що в роздрібній торгівлі не вистачає навіть житньої муки.

До осені 1923 року лідери Комінтерну вважали позиції комуністів у Польщі дуже слабкими, бо Комуністична робітничка партія Польщі (КРПП) була підпільною, нечисленною. Виходячи з рішень II розширеного пленуму виконкому Комінтерну, керівництво КРПП виїхало в СРСР, де здійснювало підготовку до проведення чергового свого з’їзду. Керівники польських комуністів планували на II з’їзді партії обговорити питання не про безпосереднє звершення соціалістичної, тобто комуністичної революції в Польщі, а про проблеми боротьби комуністів за створення робітничо-селянського союзу та, в перспективі, за створення „робітничо-селянського уряду”, гасло якого висунув III розширений пленум виконкому Комуністичного Інтернаціоналу.

Але II з’їзд КРПП розпочав свою роботу на дуже високій революційній ноті. Саме тоді, у вересні 1923 року, керівників Комінтерну охопив революційний запал, який досягнув апогею. Керівник виконкому Комінтерну Г.Зінов’єв на основі перебільшеної уяви про готовність Німеччини до комуністичної революції, наполіг на тому, щоб провести в Москві з 21 вересня по 5 жовтня 1923 року нараду керівників тих компартій, які діяли в сусідніх із Німеччиною країнах (СРСР, Франції, Чехословаччині). Нарада була присвячена питанням „пролетарської соціалістичної революції” в Німеччині. Саме перед цією нарадою 19 вересня під Москвою розпочав роботу II з’їзд КРПП.

Першим на цьому з'їзді виступив Г.Зінов'єв. У своїй промові він переконував делегатів з'їзду КРПП і гостей від Компартії Німеччини, компартії Чехословаччини та Французької компартії, що нова соціалістична революція, яка уже „на марші”, матиме набагато більше значення, ніж революція в жовтні 1917 року в Росії, бо Німеччина – країна високоіндустріальна. Зінов'єв доводив, що революція в Німеччині матиме вирішальний вплив на світові події і означатиме перемогу всесвітньої комуністичної революції [1, с.715]. Потім на з'їзді польських комуністів виступив керівник Компартії Німеччини Г.Брандлер. Він хвастовито говорив, що захоплення влади комуністами в усій Німеччині буде легкою справою. Завдання комуністів Польщі Брандлер бачив лише в тому, щоб вони посприяли перевезенню хліба з СРСР у революційну Німеччину. В ті часи був ходким і поширеним у пресі вислів, що „німецький паровий молот і російський хліб” вирішать долю світової комуністичної революції. Такі заяви керівника Комінтерну – „генерального штабу світової пролетарської революції” та керівника Компартії Німеччини, яку в Комінтерні називали „барометром Комінтерну”, вирішальним чином вплинули на делегатів II з'їзду КРПП. Над всіма витав дух близької німецької революції [1, с.80]. Такі настрої керівників Комінтерну і КРН викликали у делегатів з'їзду комуністів Польщі підвищений революційний оптимізм і сприяли активізації лівизни.

На першому засіданні наради 21 вересня виступив із промовою Г.Брандлер. У ній він дослівно виклав думку, висловлену 19 вересня на з'їзді польських комуністів, і ще раз запевнив „по-комуністичному” усіх присутніх, що захоплення влади комуністами в Німеччині не буде важким завданням [3]. Вважають, що тоді Політбюро ЦК РКП(б) розробило і затвердило план звернення комуністичного перевороту в Німеччині. Політбюро ЦК РКП(б) і виконком Комінтерну вирішили здійснити соціалістичну революцію 9 листопада 1923 року, коли виповнилося 5 років з дня демократичної революції 1918 року в Німеччині.

Під впливом виступів Зінов'єва, Брандлера на з'їзді КРПП були суттєво виправлені і відредаговані документи. Компартія Польщі тепер спрямувала всі сили на підтримку пролетарської революції в Німеччині, яка мала обов'язково перемогти. Делегати з'їзду КРПП знали, що тепер СРСР подає велику відкриту підтримку комуністам Німеччини. Це вселяло в них надію і впевненість у близькій перемозі соціалістичної революції в Польщі, яка „буде оточена з обох боків комуністичними Росією і Німеччиною”[4]. Завершуючи свою роботу, II з'їзд КРПП звернувся з маніфестом до „трудящих Польщі”, закликаючи їх до негайного повалення влади капіталістів і поміщиків, до боротьби за створення робітничо-селянського уряду, що спирається на союз робітників і селян [5, с.251]. На такий зміст маніфесту вплинули переоцінка рівня революційного руху в Польщі і невинуватна надія на швидкий початок соціалістичного перевороту в Німеччині і на перемогу там комуністів.

Ще делегати з Болшево (під Москвою) не встигли прибути в Польщу, як сталася подія, на яку вони не сподівалися. Комуністи, щоб радикально дестабілізувати обстановку, зірвали порохіві військові склади у Варшаві 13 жовтня. В зв'язку з цим вибухом по всій Польщі були арешти комуністів. Цим було різко послаблено і так нечисленну КРПП. Одночасно зазнав невдачі і був провалений комінтернівський план звернення комуністичного перевороту в Німеччині. 5-6 листопада в Польщі прокотився загальний страйк, який носив політичний характер. І в ході бунту на вулицях Кракова відбулися сутички страйкуючих з поліцією та військовими підрозділами.

В зв'язку з поразкою інспірованого виконкомом Комінтерну повстання в Гамбурзі і подіями в Польщі керівництво Комінтерну опублікувало в газеті ЦК РКП(б) „Правда” від 17 листопада відозву „До повстання польських робітників у Кракові”. В цій відозві виконком Комінтерну назвав стихійний бунт 6 листопада 1923 року в Кракові збройним повстанням, чим і поклав початок такому

комуністичному міфів. В цій відозві було сказано, що робітники Польщі разом із робітниками Німеччини ведуть боротьбу за робітничо-селянський уряд. Другий комуністичний міф, започаткований виконкомом Комінтерну в названій відозві, зводився до того, що „польський пролетаріат” зазнав поразки головним чином з вини керівників ППС, що коли б не зрада ППС, то в Польщі міг би перемогти робітничий клас. Третій міф полягав у тому, що навіть сутички в Бориславі і Тарнові були названі „кривавими битвами”. Відозва виконкому Комінтерну говорила, що „події, які розігралися в останні тижні у всіх частинах Польщі – великі страйки гірників, загальний страйк у Верхній Сілезії, в Галичині, у Варшаві і, нарешті, криваві битви в Кракові, Тарнові і Бориславі – привертають до польської ділянки бойового пролетарського фронту увагу всього міжнародного пролетаріату”. Відозва ВК КІ закінчувалася вигуком: „Честь і слава полеглим у Кракові!” [6].

Керівники Комінтерну не зразу зрозуміли той факт, що поразка комуністів у Болгарії, Німеччині і Польщі були останньою революційною хвилею 1917-1923 років. Вони чекали нових революційних потрясінь і загострювали негативні оцінки соціал-демократії, приймали лівосектантські оцінки. Так, наприклад, уже в грудні 1923 року пленум ЦК КРПП, оцінюючи дії партії в часи жовтнево-листопадової страйкової хвилі, схвалив „Тези з питання єдиного фронту”. В ньому КРПП схвалювала курс на створення єдиного фронту робітників тільки „знизу”, рахуючи керівників ППС угодовцями [7, с.23].

Лідери РКП(б) і Комінтерну – Л.Троцький, Н.Бухарін, Г.Зінов'єв, Й.Сталін – загострення політичної боротьби в жовтні-листопаді 1923 року в Німеччині і Польщі вважали ланками світової соціалістичної революції. Так, Н.Бухарін, виступаючи на XIII з'їзді РКП(б) (травень 1924 р.), заявив, що тактика єдиного фронту – це тільки відомий маневр для агітації і мобілізації мас і для відриву від соціал-демократії робітників. Н.Бухарін по-лівацькому оцінював і виступи

робітників Польщі і, зокрема, бунт у Кракові 6 листопада. Він вважав їх серйозною спробою прямого „прориву капіталістичного фронту”, прямого штурму капіталізму, тобто спробою звершення соціалістичної революції [8, с.314-321].

Такі ж погляди висловив на тому з'їзді і Г.Зінов'єв, констатує, що повстання робітників „не тільки в Гамбурзі, але й у Кракові” треба вважати початком „назрівання нової хвилі міжнародної революції” [8, с.38]. Тоді ж делегати XIII з'їзду РКП(б) у привітанні до Комінтерну заявили, що виступи робітників Німеччини і Польщі поклали початок новій хвилі міжнародних революцій [10, с.287]. Отже, події восени 1923 року в Німеччині керівники РКП(б) розглядали як „німецьку революцію”, що зазнала поразки.

Міф про повстання в Кракові допомагало створювати і поширювати в пресі виконавче бюро Червоного інтернаціоналу профспілок (виконбюро Профінтерну). Воно підкреслило, що „Краківське повстання загрожувало існуванню буржуазного уряду в Польщі” [11, с.16]. Виконком Комінтерну, коли стало відомо, що на лаву підсудних сіли арештовані учасники подій 6 листопада в Кракові, звернувся до робітників „всього світу” з відозвою, в якій говорилося, що в Кракові йде підготовка великого судового процесу „кількох десятків робітників... за участь у Краківському повстанні в листопаді 1923 року” [12, с.555]. В зв'язку з судовим процесом над учасниками подій у Кракові V конгрес Комінтерну прийняв відозву „Проти білого терору”. В ній говорилося: „Вам, краківські робітники, яким польська буржуазія готує свій вирок, ... V Міжнародний конгрес, що зібрався в столиці світової революції, посилає крізь стіни тюрем полум'яний привіт!” [13, с. 290].

Слідом за керівництвом Комінтерну і Профінтерну стали називати бунт у Кракові повстанням керівники КРПП. На V конгресі Комінтерну представник Компартії Польщі Краєвський далі розвивав міф про події в Кракові, назвавши у своєму виступі бунт 6 листопада 1923 року „Краківським збройним повстанням” [13, с.271]. Один із керівників ЦК

КРПП А.Варський писав у листі ЦК КРПП 23 листопада 1923 року, що масам трудящих у Польщі треба розповісти, що „робітники, селяни в солдатських мундирах у Кракові, Тарнові, Бориславі, Львові... звалили уряд реакції загальним страйком і збройним повстанням” [15, с.161]. Подібну заяву зробив 13 червня 1924 року депутат сейму комуніст С.Ланцуцький, стверджуючи, що польський уряд на чолі з В.Вітосом „був переможений збройним повстанням краківських робітників” [16, с.75]. Такої ж приблизно думки про події в Кракові була і керівник КРПП М.Кошутська. Вона також сприяла утвердженню міфу Комінтерну про збройне повстання в Кракові. В листі ЦК КРПП від 9 листопада 1923 року вона писала, що „про краківські події треба написати популярну агітаційну брошуру для солдатів, селян і молоді”, що потрібно створити „цілу краківську літературу” і широко серед членів КРПП і трудящих висвітлювати події 6 листопада, щоб робітники переконувались, що „треба йти за прикладом краківських робітників” [17, с.150].

У відповідь на вимогу М.Кошутської польський комуніст Т.Домбаль, який проживав як емігрант у СРСР, написав про події в Кракові невелику брошуру, яка вийшла з друку в 1924 році і швидко була розповсюджена в Польщі.

Брошура Домбалья була написана тенденційно, спирався він в основному на публіцистичні замітки краківського органу ППС газети „Напшуд” (Вперед”) [18]. Наступного, 1925 року, свою брошуру Домбаль розширив до розмірів книжки обсягом понад 100 сторінок. Книжка уже носила назву „Краківське повстання” і була видана в столиці БСРР – Мінську. Як і керівники Комінтерну та КРПП, Домбаль дотримувався погляду про зрілість революційної обстановки в Польщі восени 1923 року, про втрачену можливість звернення соціалістичної революції робітникам Польщі. Домбаль сприяв цією книжечкою утвердженню міфу про „повстання в Кракові”, а також міфу про „зраду ППС”, яка, мовляв, зіграла восени 1923 року в Польщі „контрреволюційну роль” [19,

с.75]. Джерельна база книжки Домбалья бідна: це – матеріали листівок КРПП, статті з газет ППС.

Всупереч комуністам керівники ППС вважали (як тепер з’ясовано, що вважали вірно), що в Польщі була відсутня революційна криза, а „краківські події не були збройним повстанням”. Орган ЦВК ППС газета „Роботнік” піддала критиці А.Варського за те, що назвав „краківські події” „збройним повстанням” [20]. Лівий соціаліст М.Порчак написав працю, насичену фактичним матеріалом, про події в Кракові 6 листопада 1923 року. Але його праця носить публіцистичний характер. Він назвав свою книжку: „Боротьба робітників з реакцією в листопаді 1923 року” [21]. Як бачимо, тут немає назв „повстання” та ще й „збройне”.

Декілька сторінок відвів описові подій на вулицях Кракова 6 листопада представник правої політичної орієнтації, мешканець Кракова К.Беньковський. Він звернув увагу на бунтарський характер дій демонстрантів, звинувачує в бунті і безпорядках представників ППС [22]. Керівники збройних сил Польщі також не вважали події в Кракові повстанням. Так, у 1928 році у Варшаві вийшла праця офіцера С.Ровецького під назвою „Вуличні бої”. Він у ній аналізує бої в Гамбурзі 1923 року з комуністами, в Естонії, але повстанням події в Кракові 6 листопада не називає [23].

Міф про „повстання” в Кракові був роздмуханий і поширений у зв’язку з 30-річчям страйкової хвилі у Польщі. Сталінське керівництво ПОРП на чолі з Б.Берутом вчиняло постійний ідеологічний тиск на вчених і публіцистів, щоб спаплюжити несоціалістичне минуле в історії Польщі і прославити діяльність революційного крила робітничого руху. Створений керівниками Комінтерну міф про „краківське повстання” постійно витав над головами істориків комуністичного напрямку, а поет Б.Ясенський навіть написав „Марш краківських повстанців”. У 1951 році було опубліковано статтю Г.Раорта, в якій перебільшено революційну „зрілість” робітників Польщі восени 1923 року. Раорт писав „що тоді в Польщі була наявною революційна

ситуація і пролетаріат міг би здобути „повну перемогу”, якби не „зрада” правих лідерів ППС [24, с.262].

До 30-ї річниці подій у Кракові в журналах Польщі було опубліковано ряд праць науково-популярного характеру для ідеологічної обробки молоді і студентів. Найбільш продуктивною стала серед публіцистів та істориків Ф.Каліцька. Вона опублікувала в пресі 4 праці [25]. Одна з них видана в Москві російською мовою [26]. Каліцька також писала, що в Польщі була дуже гострою „революційна криза”, що „краківське повстання” могло б „перерости в боротьбу за встановлення робітничої влади”, тобто диктатури пролетаріату. Основною причиною поразки революційних сил Польщі восени 1923 року вона бачила в „зраді ППС”, а також слабкості КРПП, яка не зуміла повести пролетаріат на боротьбу „за повалення буржуазно-поміщицького режиму в Польщі” [26, с.105-109]. Каліцька вперше ввела в науковий обіг матеріали засідань сейму і сенату Польщі, правда, дуже фрагментарно. Статті в журналах, опубліковані Л.Вудзьким, Г.Квятковською, в популярній формі інформували про краківську сторінку історії Польщі [28]. Звичайно, вони також написані в плані міфів Комінтерну, які утвердилися в Комуністичній історіографії і публіцистиці на цілі десятиріччя.

До самого кінця 50-х років XX століття події в Польщі висвітлювалися в польській комуністичній історіографії в дусі рішень V конгресу Комінтерну, який ревізував попередні стратегічні настанови IV конгресу Комінтерну, проголосивши курс на безпосередню боротьбу за встановлення диктатури пролетаріату, тобто комуністичної диктатури. В історіографії Польщі, а також і в СРСР, домінував до кінця 50-х років погляд про зрілість революційної ситуації в Польщі восени 1923 року, про втрачену можливість звершення соціалістичної революції. Історики висловлювали впевненість про можливість безпосередньої боротьби за диктатуру пролетаріату. А звідси і впливала невірна оцінка II з'їзду КРПП та діяльності лідерів польських комуністів. Звідси

також і трактували тактику єдиного фронту як єдності робітників, тільки „знизу”.

Переломне в історіографії Польщі і СРСР значення мали тези ЦК ПОРП до 40-річчя Компартії Польщі. В них було підкреслено, що у міжвоєнному періоді (1918-1939 рр.) у Польщі „політична ситуація ставила на порядок денний необхідність боротьби за демократію” і співробітництво комуністів із іншими лівими партіями [29, с.42]. Це положення тез стимулювало істориків до нового концептуального підходу з'ясування проблем політичної боротьби в період 1923 року. Польські історики уже не дотримувалися тези V конгресу Комінтерну про можливість безпосередньої боротьби за „диктатуру пролетаріату” в 1923 році.

Нове керівництво ПОРП на чолі з її першим секретарем ЦК Владиславом Гомулкою дало історикам можливість позбутися лівацтва, уникати догматизму нав'язаного вченим згори. В цьому плані мала переломне значення доповідь В.Гомулки, присвячена 40-річчю з дня заснування Комуністичної партії Польщі в листопаді 1958 року. В доповіді В.Гомулки вже не було заяв про революційну ситуацію і революційну кризу восени 1923 року в Польщі, про втрачену можливість встановити владу комуністів у той час, не було і заяви про „краківське збройне повстання”. Доповідач тільки згадав, що в період парламентської демократії в Польщі соціальні завоювання були оплачені „жертвами робітничого класу”, життям „робітників Кракова, Борислава і Тарнова” [30, с.362].

В числі перших праць, де по-новому було здійснено підхід до висвітлення подій 1923 року у Польщі, була книга Ю.Ковальського [31]. Він одним із перших серед польських істориків писав не про революційну кризу 1923 року в країні, а про революційне піднесення. Сутички збунтованих на вулицях Кракова 6 листопада він не називає повстанням та ще й „збройним”. Ковальський уже не дотримувався міфу Комінтерну, що „кризу” 1923 року можна було використати для негайного встановлення диктатури пролетаріату.

У зв'язку з 40-річчям бурхливих подій у Польщі, зокрема, у Кракові, в польських журналах були опубліковані статті М.Махальської, З.Кратко, П.Добровольського і А.Тименєцької [32]. В статті А.Тименєцької фактично було дано відповідь на запитання, „чи могло краківське повстання стати початком переможної революції” в Польщі, як вважали історики раніше. Авторка підкреслила, що у 1923 році в Польщі співвідношення сил не було таким, щоб можна було звершити соціалістичну революцію, що тоді КРПП ще не мала таких сил, „щоб стати на чолі боротьби за владу”. Тименєцька зробила висновок, що в умовах 1923 року безпосередньою метою боротьби робітничого класу було повалення уряду „крайньої правиці”, тобто правочентристського уряду на чолі з В.Вітосом. Водночас Тименєцька події в Кракові ще називає „повстанням” [33, с.558].

У 60-х роках у Польщі видавали і перевидавали твори, мемуари лівих соціалістів. Серед них були і мемуари Болеслава Дробнера, який у 20-х роках був лідером невеликої за чисельністю Незалежної соціалістичної партії праці. Це була лівосоціалістична партія. Б.Дробнер був учасником подій 6 листопада 1923 року у Кракові, був на вулицях міста, де проходили сутички бунтарів із поліцією. Дробнера за це було заарештовано і віддано під суд. На судовому процесі над учасниками подій 6 листопада Дробнер був головним звинуваченим. У своїй першій книзі, що вийшла з друку у 1962 році, він виступає проти переоцінки готовності робітників Польщі боротися у 1923 році за перемогу соціалістичної революції. В його книзі наводиться факт, що напередодні краківських подій, тобто 5 листопада, на мітингах міста лунали голоси „Хай живе Пілсудський”, і робітники не давали змоги комуністам виступати з промовами. Дробнер стверджує, що 6 листопада 1923 року в Кракові „повстання не було”, а був бунт, що повстання підготовлюється за певним планом, а подій у Кракові комуністи не планували [34, с.99]. Дробнер писав, що подібні події тільки тоді можна назвати „збройним повстанням”, коли їм передуює розроблений план

дій і відповідна підготовка. А цього якраз у бунтарів 6 листопада не було. Своє твердження, що у Кракові 6 листопада 1923 року був тільки бунт, повторив Дробнер і в своїй другій книзі спогадів [35].

У 60-х роках у Польщі вийшли з друку праці істориків, які досліджували історію робітничого руху в головних промислових регіонах країни. Г.Реховіч видав працю про боротьбу робітників „індустріального серця” Польщі – Верхньої Сілезії. Своєю назвою книги він стверджує, що робітники і службовці цього найбільшого в Польщі індустріального регіону боролися восени 1923 року і умовах галопуючої інфляції за поліпшення побутових умов, що їхня боротьба тоді носила економічний характер. У той період чисельність Комуністичної партії Верхньої Сілезії скоротилася майже в 5 разів. Реховіч показав, що в умовах глибокої інфляції робітники ставили на перше місце перед підприємцями і властями економічні вимоги [36].

Великим внеском у вивчення історії подій восени 1923 року в Польщі став вихід з друку першого тому „Історії польського робітничого руху”. В ньому були приведені факти, які підривали в основі багато міфів Комінтерну та істориків Польщі і СРСР. Зокрема, було доведено, що не завдяки ППС боротьба „робітників Кракова” не була поширена на інші індустріальні регіони в ході загального політичного страйку 5-6 листопада 1923 року. Цей страйк не охопив Лодзінського індустріального району, бо там робітники тоді були під впливом центристської національної робітничої партії (НПР), під впливом якої тоді перебувала понад половина організованих у профспілки робітників всієї Польщі [37, с.343]. Автори цієї праці не прославляють і не виділяють в особливий розділ чи тему події у Кракові 6 листопада і не називають їх „збройним повстанням”.

Історії Лодзінської організації ППС присвятив свою працю Л.Мрочка. Він показав, що не комуністи, не ППС, а НПР вела за собою в ті часи робітників величезних текстильних фабрик Лодзінського промислового округу.

Мрочка зробив висновок, що завдяки вирішальному впливові НІР у Лодзі робітники цього району не були залучені до загального страйку 5-6 листопада [38, с.44].

В кінці 60-х – першій половині 70-х років, за ініціативою Е.Герека, ідеологи ПОРП стали нав'язувати історикам „лівизну” і догматизм, що проявились у глорифікації революційного минулого, особливо діяльності Компартії Польщі і її міфологізації. В таких умовах до 50-річчя подій 6 листопада вийшов з друку збірник праць викладачів історії Краківського університету і Краківської педагогічної школи. Сама назва збірника уже говорить, що його автори вважали бунт і сутички на вулицях Кракова 6 листопада 1923 року „повстанням”, а автор однієї статті С.Черпак описує ці події як „збройну боротьбу” між збунтованими, з одного боку, та поліцією і військом, з другого [39]. 15 листопада 1973 року в приміщенні Краківського університету було проведено наукову конференцію, організовану Краківським воєводським комітетом ПОРП. В роботі цієї конференції взяли участь навіть робітники і службовці – учасники подій 1923 року, вчені Краківського та Сілезького університетів та інших вузів. Але автори уже згаданого наукового збірника і на цій конференції не сказали всієї правди, зокрема того, що частина збунтованих у Кракові вигукувала „Хай живе Пілсудський”, що у краківському бунті брали активну участь прихильники Пілсудського [40, с.244]. Вважають тепер історики, що солдати двох рот 6 листопада у Кракові дали можливість збунтованим людям себе роззброїти, бо ними командували офіцери, які були противниками ендеків, орієнтувалися на Пілсудського і схилялися перед його авторитетом.

Історики і мемуаристи селянських політичних партій Польщі, на твори яких було накладено раніше комуністичне „табу”, на рубежі 60-х – 70-х років також посередньо і фрагментарно говорили про події в Кракові 1923 року. Сподвижник голови Ради Міністрів Польщі В.Вітоса Генрик Дзендзель у своєму спогаді назвав події 6 листопада у Кракові

„бунтом” („револьтою”) [41]. Історик селянського руху Польщі Я.Борковський у своїй книзі, яку видав у 1984 році, заявив, що прибічники Ю.Пілсудського не тільки були учасниками краківського бунту, але й „зробили спроби державного перевороту, викликавши 6 листопада 1923 року в Кракові криваві сутички” [42, с.316].

Міф про події у Кракові підтримувався наступницею Компартії Польщі – ПОРП аж до періоду гострої соціально-політичної кризи у Польщі 80-х років. Ще у 1983 році в одній із статей теоретичного журналу ЦК ПОРП „Нове дорі” громадськість країни закликала не забувати „про збройні бої 1923 року в Кракові” [43, с.11-12]. У другій половині 80-х років історики Польщі остаточно похоронили міф, породжений Комінтерном у 1923 – 1924 роках. Це зроблено у фундаментальній праці з історії польського робітничого руху [44]. Історики Польщі зробили висновок, що події у Кракові 6 листопада 1923 року помилково і перебільшено були названі повстанням [45].

В середині 80-х років історики Польщі дотримувалися поглядів, що у 1923 році в їхній країні не тільки не було революційної ситуації, а й навіть не було революційного піднесення, а було піднесення страйкового руху, що на революцію (комуністичну) тоді здатна була піти тільки мізерна частина робітників та інших груп населення. В той же час широкі маси населення висловлювалися за дальшу розбудову незалежної Польщі, і абсолютна більшість їх була під впливом польських політичних партій, які стояли на державницьких позиціях. Виконком Комінтерну і КРПП не знали дійсної обстановки у Польщі, тому мислили і діяли так, як російські більшовики. Вони не усвідомили того, що на той час польські робітники і селяни завершили в основному інтеграцію у свою польську націю, мали свої державницькі політичні партії і покладали величезні надії на свою національну державність. А лівацьке керівництво виконкому Комінтерну вважало, що у Польщі в 1923 році уже склалася революційна ситуація і тому необхідно було негайно почати

збройне повстання з метою захоплення влади комуністами і їх союзниками. В дійсності гігантська більшість народу країни була проти повстання, а трудящі страйкували перш за все за покращення умов життя, а не за те, щоб завоювати політичну владу шляхом збройного повстання.

Джерела та література

1. II zjazd Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. – Warszawa, 1968. – S. 715.
2. Там само. – С. 80.
3. Правда. – 1923. – 22 сентября.
4. Robotnik. – 1923. – 13 paźd.
5. KPP. Uchwały I rezolucje. – Warszawa, 1953. Т.1. – С. 251.
6. Правда. – 1923. – 17 ноября.
7. Nowy Przegląd (Reedycja). – Warszawa, 1959. – S. 23.
8. Тринадцатый съезд РКП(б). Стенограф. отчет. – М., 1963. – С. 314-321.
9. Там само. – С. 38.
10. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Изд.9. – М., 1984. – С.287.
11. Международное рабочее движение. – 1924. – № 22. – С.16.
12. KPP. Uchwały I rezolucje, t. 2. – Warszawa, 1955. – S. 555.
13. Пятый Всемирный конгресс Коммунистического Интернационала. Стенограф. отчет. Ч.2. – М. – Л., 1925. – С.290.
14. Там само. – Ч.1. – С.271.
15. Zpola walki. – 1971. – № 2. – S. 161.
16. Postowie rewolucyjni w Sejmie (lata 1920-1935). – Warszawa, 1961. – S. 75.
17. Zpola walki. – 1965. – № 3. – S. 150.
18. Dabal T. Zbrojne powstanie krakowskie – Krakow, 1924.
19. Dabal T. Powstanie krakowskie. – Minsk, 1925. – S. 75.
20. Robotnik. – 1924. – 12 stycz.
21. Porczak M. Walka robotnikow z rekcja w listopadzie 1923 r. – Krakow, 1926.
22. Barowski K. Kronika Krakowa. Z lat 1918-1923. – Krakow, 1926.
23. Rowecki St. Walki uliczne. – Warszawa, 1928.
24. Raort H. Walki rewolucyjne w Polsce w latach 1918-1923//Myslwspulczre. Sna. – W. – Lodz. – 1951. – № 2. – S. 262.
25. Kalicka F. Powstanie w Krakowie 1923 roku (Fragment pracy ta gisterskiej). Kwartalnik Historyczny. – 1951. – № 1-2; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku. Warszawa, 1952; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku. Szkic historyczny. – Warszawa, 1953; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku.//Historia i nauka o konstytucji. – 1953. № 3-4.

26. Калицкая Ф. Краковское восстание 1923 г. Исторический очерк. Пер. с польского. – М., 1954.
27. Там само. – С. 105-109.
28. Kwiatkowska H. Polski listopad 1923 r. // Wies. – 1953. – № 45; Wudzki L. W 30-lecie powstania krakowskiego // Wiedza I zycie. – 1953. – № 11.
29. Nowe drogi – 1958. – № 12. – S.42.
30. Гомулка В. Статьи и речи. – М., 1959. – С. 362.
31. Kowalski J. Zarys historii polskiego rochu robotniczego w latach 1918-1939. – Cz. 1. – Warszawa, 1962.
32. Machalska M. Kamienie mowia, wiersz spiewa// Cilos nauczycielski. – 1962. – № 17; Kratko Z. Powstanie krakowskie // Przegląd wiazkowi. – 1963. – № 11; Dobrowolski H. Krakowski listopad 1923 //Zycieliterackie. – 1963. – № 44; Tymieniecka A. Krakow, listopad.// Wiedza I zycie. – 1963. – № 11.
33. Tymieniecka A. Там само. – С.558.
34. Drobner B. Moje cztery procesy. – Warszawa, 1962. – S. 99.
35. Drobner B. Rzecz o klasowym ruchu zawodowym w Polsce, t. 2. – Warszawa, 1965.
36. Rechowicz H. Proletariat Gornego Slaska w walce o poprawie warunkow bytowych 1923-1924. – Katowice, 1965.
37. Historia polskiego ruchu robotniczego 1864-1964. Т. 1. – Warszawa, 1967. – S. 343.
38. Mroczka L. Lodzka organizacja Polskiej Partii Socialistycznej w latach 1918-1926. – Lodz, 1971. – S. 44.
39. Powstanie krakowskie 1923 roku. – Warszawa – Krakow, 1973.
40. Z pola walki. – 1974. – № 3 (67). – S. 244.
41. Wspomnienia weteranow ruchu ludowego. – Krakow, 1966.
42. Borkowski J. Od Waryńskiego do Witosy. – Warszawa, 1984. – S. 316.
43. Nowe drogi. – 1983. – № 12. – S.11-12.
44. Historia polskiego ruchu robotniczego 1918-1939, t. III. – Warszawa, 1987.
45. Trybuna ludu. – 1988. – 3 lut.

Олексієвєць Т.І.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЧЕСЬКИХ МІСТ

У перших містах XIII ст. люди вчилися жити поряд одне з одним на малих площах, але у значно більшій кількості, ніж у поселеннях сільського типу. У межах міських стін постійне населення мало знайти нові життєві форми, більш

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всесвітньої історії РДГУ

Волянчук Володимир Олександрович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ

Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Постельжук Олександр – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП 3

Постоловський Р.М.

СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО

В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ 5

Савчук П.О.

ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ

ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ

КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ 7

Шеретюк В.М.

ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ

В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ

ПЕРШОГО ПОДІЛУ

РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ 10

Жилук С.І.

БОЛГАРСЬКЕ

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.:

ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР

ПРАВОСЛАВ'Я У

ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ 21

Давидюк Р.П.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-

ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ

У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ 25

Постоловський Р.М.

Цятко В.М.

ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК

5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ

І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ 31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБІТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 р.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Воляннюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМИГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету